

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 1 sierpnia 2014 roku Sąd Rejonowy dla Łodzi –Śródmieścia w Łodzi w sprawie z powództwa H. N. przeciwko W. N., E. H. i W. H. o unieważnienie aktu notarialnego oddalił powództwo pozostawiając szczegółowe wyliczenie kosztów postępowania Referendarzowi sądowemu przy przyjęciu zasady odpowiedzialności za wynik procesu wyrażonej w treści art. 98 § 1 k.p.c. Przedmiotowe rozstrzygnięcie zostało wydane po ponownym rozpoznaniu sprawy na skutek uchylecia w dniu 18 stycznia 2013 roku przez Sąd Okręgowy w Łodzi wyroku Sądu Rejonowego dla Łodzi – Widzewa w Łodzi z dnia 27 czerwca 2012 roku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania z uwagi na konieczność wezwania do udziału w sprawie stron umowy sprzedaży nie biorących udziału w uprzednio toczącym się postępowaniu.

Sąd pierwszej instancji ustalił, iż powódka H. N. zawarła związek małżeński z pozwanym W. N. w dniu 10 lutego 2003 roku. Małżonkowie N. nie zawierali żadnych umów majątkowych małżeńskich. Pożycie stron układało się dobrze do lipca 2004 roku, kiedy to pozwany zaczął spożywać alkohol. Z tego powodu powódka opuściła męża i przeniosła się do Ł.. Pozwany podjął leczenie odwykowe i nalegał na wznowienie relacji jednak powódka odmówiła. W dniu 19 października 2005 roku aktem notarialnym sporządzonym przed notariuszem G. R. (Rep. A nr 4783/2005) małżonkowie W. i E. H. sprzedali W. N. za kwotę 30.000 zł samodzielny lokal mieszkalny oznaczony numerem (...), składający się z dwóch pokoi, kuchni, ubikacji i korytarza o powierzchni użytkowej 56,20 m.kw położony na parterze domu wielomieszkaniowego w Ł. przy ulicy (...), dla którego Sąd Rejonowy dla Łodzi – Śródmieścia w Łodzi prowadzi księgę wieczystą (...) wraz z udziałem we współwłasności wynoszącym (...) części w częściach wspólnych budynku i innych urządzeń, które nie służą wyłącznie do użytku właścicieli poszczególnych lokali oraz w takiej samej części w prawie użytkowania wieczystego do dnia 30 października 2091 roku działki gruntu nr (...) objętej księgą wieczystą Kw (...). H. N. była obecna przy czynności. W. N. oświadczył, że powyższy lokal wraz z przynależącymi prawami kupuje za swoje fundusze osobiste, co powódka potwierdziła. Czynności w Kancelarii Notarialnej przebiegały rutynowo, notariusz nie dopuściłby do zawarcia umowy, gdyby widział, iż jedna ze stron działa pod wpływem przymusu, groźby lub obawy. Powódka podczas czynności u notariusza odmówiła podpisania pierwotnej wersji aktu notarialnego, który przewidywał nabycie lokalu wspólnie przez małżonków N.. Notariusz przerwała czytanie uprzednio przygotowanego projektu i zmodyfikowała go zgodnie z żądaniem powódki, sporządzając ostateczny projekt, który został podpisany. Małżonkowie N. wspólnie oglądali mieszkanie u małżonków H.. Powódka chciała obniżyć koszty sprzedaży, bo uznała że cena jest za wysoka ze względu na konieczny remont lokalu. Małżonkowie H. zgodzili się na obniżenie ceny. W. N. do końca 2006 roku starał się leczyć z alkoholizmu, miał wszywany E.. Między małżonkami były awantury ale pozwany nie dopuszczał się rękoczynów wobec powódki. Od końca 2006 roku relacje między małżonkami znacznie się pogorszyły. W dniu 17 marca 2008 roku H. N. złożyła wobec W. N. oświadczenie o uchyleniu się od skutków prawnych oświadczenia woli złożonego pod wpływem groźby, wskazując m.in., iż przedmiotowe mieszkanie zostało zakupione przez nią i jej męża za środki pieniężne z ich wspólnego majątku. Podpis na powyższym oświadczeniu potwierdzony został przez notariusz G. R. w dniu 17 marca 2008 roku (Rep. A 1423/2008). Córka powódki zobaczyła w Internecie ofertę sprzedaży lokalu przy ul. (...) i to spowodowało złożenie powyższego oświadczenia przez powódkę. Od października 2007 roku u powódki pojawiły się stany depresyjne, wcześniej psychiatrycznie się nie leczyła. W dniu 18 marca 2008 roku H. N. złożyła w Prokuraturze Rejonowej Ł. w Ł. zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przez W. N. przestępstwa z art. 191 § 1 k.k. polegającego na zmuszeniu jej przez pozwanego groźbami do potwierdzenia zakupu lokalu przez pozwanego za fundusze osobiste. W dniu 6 stycznia 2009 roku powódka wystąpiła z powództwem o unieważnienie przedmiotowego aktu notarialnego, jednakże Sąd – po uprzednim zawieszeniu postępowania na zgodny wniosek stron – postępowanie umorzył w dniu 13 stycznia 2011 roku. Wyrokiem z dnia 25 sierpnia 2010 roku Sąd Rejonowy dla Łodzi – Śródmieścia w Łodzi w sprawie o sygnaturze akt IX RC 100/10 z powództwa H. N. przeciwko W. N. ustanowił rozdzielną majątkową między małżonkami N. z dniem 1 czerwca 2007 roku. Na skutek pozwu W. N. o opróżnienie lokalu przy ul. (...) przez powódkę, Sąd w sprawie o sygn. akt III C 223/08 uwzględnił powództwo w całości. Skarga o wznowienie ww. postępowania wniesiona przez powódkę została postanowieniem Sądu Okręgowego

w Łodzi z dnia 5 października 2010 roku odrzucona. Powódka nadal zamieszkuje w przedmiotowym lokalu z W. N. z uwagi na brak oferty zawarcia umowy najmu lokalu socjalnego (wyrok wraz z uzasadnieniem k. 397-404).

W oparciu o powyższe ustalenia faktyczne Sąd Rejonowy oddalił powództwo w całości, wskazując, iż powódka nie ma interesu prawnego w rozumieniu art. 189 k.p.c. m.in. z uwagi na możliwość zrealizowania swych żądań w postępowaniu o podział majątku wspólnego bądź w drodze powództwa o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym, a ponadto, iż powódka nie była stroną czynności prawnej – umowy sprzedaży lokalu – bowiem nie była ani zbywcą ani nabywcą, nie złożyła oświadczenia woli, a jedynie oświadczenie wiedzy. Sąd pierwszej instancji wskazał także, iż powódka nie wykazała, by złożone przez nią oświadczenie było dotknięte groźbą ze strony pozwanego.

W apelacji od opisanego wyroku powódka zaskarżyła opisany wyrok w całości wnosząc o jego zmianę i uwzględnienie powództwa oraz zasądzenie od pozwanych na rzecz powódki kosztów procesu a także o przyznanie kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powódce w postępowaniu odwoławczym z uwagi na ich nieopłacenie w całości ani w części.

Skarżąca zarzuciła w apelacji naruszenie przepisów art. 233 § 1 k.p.c. poprzez nierozważenie całości materiału dowodowego i przekroczenie zasad swobodnej oceny tego materiału i przyjęcie, iż powódka nie złożyła oświadczenia woli i nie działała pod wpływem groźby, art. 189 k.p.c. poprzez przyjęcie, iż powódka nie miała interesu prawnego w wytoczeniu powództwa oraz art. 386 § 2 k.p.c. w związku z art. 98 § 1 k.p.c. poprzez zastosowanie przy orzekaniu u kosztach zasady odpowiedzialności za wynik procesu (apelacja k. 411-414)

Pozwany W. N. w odpowiedzi na apelację wniósł o oddalenie apelacji. (pismo k. 428)

Na rozprawie w dniu 2 marca 2015 roku pełnomocnik pozwanej E. H. wniósł o oddalenie apelacji i zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych (protokół rozprawy k. 434-435)

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelację jako bezzasadną należało oddalić.

Sąd pierwszej instancji przeprowadził prawidłowo postępowanie dowodowe, na podstawie którego dokonał istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy ustaleń. Ustalenia te Sąd Okręgowy w Łodzi uznaje za prawidłowe i przyjmuje za własne. Należy bowiem przywołać utrwalone stanowisko Sądu Najwyższego, zgodnie z którym w postępowaniu apelacyjnym nie wymaga się dokonywania ustaleń na podstawie dowodów przeprowadzonych we własnym zakresie oraz ich samodzielnej oceny, jeżeli sąd odwoławczy nie dostrzeże potrzeby ponowienia dowodów dopuszczonych w postępowaniu pierwszoinstancyjnym oraz podziela ocenę ich wiarygodności wyrażoną przez sąd pierwszej instancji. Wówczas wystarczająca jest aprobata dla stanowiska przedstawionego w orzeczeniu sądu pierwszej instancji (zob. m.in. postanowienie SN z dnia 22 lipca 2010 r., sygn. I CSK 313/09, niepubl.; wyrok SN z dnia 16 lutego 2005 r., sygn. IV CK 526/04, niepubl.; wyrok SN z dnia 20 maja 2004 r., sygn. II CK 353/03, niepubl.). Sąd Okręgowy w Ł. podziela przedstawiony pogląd.

Na wstępie wskazać należy, iż rację ma skarżąca podnosząc w apelacji, iż powódka ma interes prawny w rozumieniu art. 189 k.p.c. oraz że złożone przez nią oświadczenie – jako osoby uczestniczącej w czynności dokonywanej przed notariuszem – stanowi oświadczenie woli.

Przepis art.189 k.p.c. określa materialnoprawne przesłanki zasadności powództwa, w którym powód domaga się sądowego ustalenia istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa. Powództwo będzie oddalone przede wszystkim, jeżeli powód nie ma interesu prawnego do jego wytoczenia, ale także jeżeli interes taki istnieje, ale twierdzenie powoda o istnieniu lub nieistnieniu stosunku prawnego okaże się bezzasadne. Interes prawny zachodzi wówczas gdy sam skutek, jaki wywoła uprawomocnienie się wyroku ustalającego, zapewni powodowi ochronę jego

prawnie chronionych interesów, czyli definitywnie zakończy spór istniejący lub prewencyjnie zapobiegnie powstaniu takiego sporu w przyszłości (tak m.in. Sąd Apelacyjny w Poznaniu w wyroku z dnia 5 kwietnia 2007 r., III AUa 1518/05). W okolicznościach niniejszej sprawy w ocenie Sądu Okręgowego powódka tak rozumiany interes prawny posiada. Sytuacja prawna powstała bowiem na skutek czynności z dnia 19 października 2005 roku jest stanem niepewności stosunku prawnego. Jednocześnie – wbrew temu, co zdaje się sugerować Sąd Rejonowy - powódka nie jest w stanie zlikwidować tej niepewności w drodze powództwa o uzgodnienie stanu prawnego ujawnionego w księdze wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym, bowiem nie jest ona już właścicielką przedmiotowego lokalu. Okoliczność ta ma znaczenie kluczowe dla oceny, czy powódce służyłaby legitymacja do wytoczenia powództwa z art.10 ustawy o księgach wieczystych i hipotece. Sąd Okręgowy podziela pogląd wyrażony w uchwale Sądu Najwyższego składu 7 Sędziów z 15 marca 2006 r., III CZP 106/05 (OSNC 10/06, poz. 160), iż powództwo o usunięcie niezgodności między stanem prawnym nieruchomości ujawnionym w księdze wieczystej a rzeczywistym stanem prawnym może wytoczyć tylko osoba uprawniona do złożenia wniosku o dokonanie wpisu w księdze wieczystej (art. 10 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece), tj. osoba uprawniona do złożenia wniosku o dokonanie wpisu w księdze wieczystej w rozumieniu art.626² §5 k.p.c. Ustawowo wyznaczony krąg tych osób to: właściciel nieruchomości, użytkownik wieczysty, osoba, na rzecz której wpis ma nastąpić, albo wierzyciel, jeżeli przysługuje mu prawo, które może być wpisane w księdze wieczystej; w sprawach dotyczących obciążeń powstałych z mocy ustawy wniosek może złożyć uprawniony organ. Z kolei źródłem legitymacji procesowej przy powództwie o ustalenie (art. 189 k.p.c.) jest interes prawny powoda w ustaleniu prawa, które, według jego twierdzeń, mu przysługuje. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 24 sierpnia 2011r. IV CSK 602/10 (Lex nr 1111024) podkreślił, że powództwo z art.10 u.k.w.h nie może być traktowane jako uniwersalny instrument służący do weryfikowania wszelkich zdarzeń prawnych dotyczących nieruchomości mających założone księgi wieczyste. Podkreślić z całą mocą należy, że jeżeli sąd rozpoznając roszczenie z art. 10 ustawy o księgach wieczystych i hipotece ustali, że powód nie jest właścicielem, to powództwo zostanie oddalone z braku legitymacji czynnej. Przecież proces oparty na wskazanym przepisie ma doprowadzić do ujawnienia stanu zgodnego z prawem na dzień orzekania. Powód w takim procesie może domagać się wpisania swego prawa, które dotąd nie było wpisane, o ile wykaże, że prawo to ciągle mu przysługuje, która to przesłanka w okolicznościach sprawy nie jest zachowana i to należy uznać za decydujące dla stwierdzenia legitymacji powódki w wytoczeniu powództwa opartego na przepisie art.189 k.p.c. Podobnie, w odniesieniu do postępowania o podział majątku wspólnego wskazać należy, że realizacja roszczenia o usunięcie niezgodności w księdze wieczystej prowadzonej dla nieruchomości będącej składnikiem majątku wspólnego małżonków mogłaby nastąpić w postępowaniu o podział majątku, ze skutkami określonymi w art. 618 § 2 i 3 k.p.c. jedynie wówczas, gdyby stronami sprawy byli wyłącznie uczestnicy postępowania działowego.

Sąd Okręgowy nie podziela także poglądu wyrażonego przez Sąd I instancji, jakoby powódka nie złożyła oświadczenia woli a jedynie oświadczenie wiedzy, nie będąc uczestnikiem czynności dokonywanej przed notariuszem. Powódka – co Sąd Rejonowy sam podkreśla w uzasadnieniu – stanęła do aktu notarialnego, była obecna przy zawieraniu i podpisywaniu aktu, została powołana z imienia i nazwiska jako uczestnik czynności w części wstępnej aktu. Art. 92 § 1 ustawy z dnia 14 lutego 1991 roku Prawo o notariacie (Dz.U. 1991 Nr 22 poz. 910 ze zm.) wskazuje elementy składowe aktu notarialnego, a w tym m.in. imiona, nazwiska, imiona rodziców i miejsce zamieszkania osób fizycznych, nazwę i siedzibę osób prawnych lub innych podmiotów biorących udział w akcie, imiona, nazwiska i miejsce zamieszkania osób działających w imieniu osób prawnych, ich przedstawicieli lub pełnomocników, a także innych osób obecnych przy sporządzaniu aktu oraz oświadczenia stron, z powołaniem się w razie potrzeby na okazane przy akcie dokumenty. Akty notarialne dokumentujące określoną czynność prawną zalicza się do dokumentów konstytutywnych, ucieleśniają bowiem i wyrażają określoną czynność prawną, natomiast inne akty do dokumentów sprawozdawczych, narratywnych. Wskazać należy, iż akt notarialny z dnia 19 października 2005 roku nie był jedynie dokumentem narratywnym ale dokumentem obejmującym czynność prawną, której uczestnicy – w tym powódka – złożyli oświadczenia woli w rozumieniu art. 60 k.c. stanowiące element tej czynności prawnej.

Odnosząc się do pozostałych zarzutów apelacyjnych w ocenie Sądu Okręgowego Sąd Rejonowy trafnie przyjął, iż powódka nie wykazała, że przedmiotowe oświadczenie woli zawarte w akcie notarialnym złożone zostało pod wpływem groźby. Zarzut naruszenia art. 233 k.p.c. (bowiem w istocie do naruszenia tego przepisu sprowadzają się zarzuty

apelacji w zakresie prawa procesowego) może tylko wtedy być uznany za usprawiedliwiony, jeżeli sąd zaprezentuje rozumowanie sprzeczne z regułami logiki, zasadami wiedzy lub z doświadczeniem życiowym. Sprzeczność ta występuje w szczególności w sytuacji, gdy z treści dowodu wynika co innego niż przyjął sąd, gdy pewnego dowodu nie uwzględniono przy ocenie, gdy sąd przyjął pewne fakty za ustalone, mimo że nie zostały one w ogóle lub w dostatecznie potwierdzone, gdy sąd przyjął pewne fakty za nieudowodnione, mimo, że nie było ku temu podstawy. Sąd Rejonowy trafnie wskazał, iż powódka sama przyznała, że do końca roku 2006 pozwany starał się leczyć z alkoholizmu a relacje małżonków były zaburzone przez awantury a kryzys w ich związku nadszedł z końcem 2006 roku. Powódka przyznała też, iż oświadczenie woli złożyła w związku z uzyskaniem informacji o ofercie sprzedaży zamieszczonej przez W. N. w Internecie – zatem ta właśnie okoliczność była przyczyną oświadczenia powódki, nie zaś poczucie zagrożenia. Sytuacja zaistniała w wyniku posłużenia się groźbą bezprawną musi spowodować u składającego oświadczenie woli stan obawy o to, że jemu samemu lub innej osobie grozi poważne niebezpieczeństwo, które może mieć charakter osobisty lub majątkowy. Przepis art. 87 k.c. wymaga, aby niebezpieczeństwo to miało charakter poważny. Ta cecha niebezpieczeństwa oznacza jego obiektywizację, czyli musi być ono poważne przede wszystkim subiektywnie, ale także musi wytrzymać próbę obiektywizacji, której dokonuje w razie sporu sąd orzekający. W sprawie niniejszej brak jakichkolwiek dowodów zaferowanych przez powódkę, które wskazywałyby na zaistnienie niebezpieczeństwa opisanego powyżej, w kontekście zeznań samej powódki. Nie ulega wątpliwości, iż - jak trafnie wskazał Sąd pierwszej instancji - między małżonkami istniał konflikt, okresowo przybierający na sile, jednak okoliczności przywoływane przez powódkę oraz podnoszone w apelacji dotyczą przede wszystkim okresu po 2006 roku (w tym przywoływane w apelacji zeznania świadka M. P. oraz dokumentacja medyczna) – a zatem po upływie roku od podpisania aktu notarialnego.

W zakresie kosztów postępowania Sąd Rejonowy jako podstawę prawną swego rozstrzygnięcia wskazał art. 98 k.p.c., zgodnie z którym strona przegrywająca sprawę zobowiązana jest zwrócić przeciwnikowi na jego żądanie koszty niezbędne do celowego dochodzenia praw i celowej obrony. O kosztach tych zgodnie z treścią orzeczenia Sądu rozstrzygnie Referendarz sądowy po uprawomocnieniu się orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie. Mając na uwadze treść art. 108 ustawy z dnia 28 lipca 2005 roku o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. 2005 nr 167 poz. 1398 ze zm.) wskazać należy, iż Sąd nie naruszył żadnego ze wskazanych wyżej przepisów.

Mając na uwadze niezasadność zarzutów apelacyjnych oraz jednocześnie brak ujawnienia okoliczności, które podlegają uwzględnieniu w postępowaniu odwoławczym z urzędu, apelacja jako bezzasadna podlegała oddaleniu na podstawie art. 385 k.p.c.

Zważywszy na wynik kontroli instancyjnej, o kosztach postępowania apelacyjnego Sąd Okręgowy orzekł na podstawie art. 98 § 1 i 3 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. i zasądził od powódki na rzecz pozwanej E. H. kwotę 1200 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego, zgodnie z treścią § 6 pkt 5 w zw. z § 12 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (t.j. Dz.U. z 2013 r., poz. 490) oraz art. 108 ustawy z dnia 28 lipca 2005 roku o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. 2005 nr 167 poz. 1398 ze zm.).

Na podstawie § 6 pkt 5 w zw. z § 13 ust. 1 pkt 1 oraz § 2 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (t.j. Dz.U. z 2013 r., poz. 461 t.j) Sąd Okręgowy przyznał i nakazał wypłacić ze Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego dla Łodzi – Śródmieścia w Łodzi na rzecz adw. H. C. kwotę 1476 zł tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powódce z urzędu.